Speech Dodenherdenking Professoren- en Burgemeesterswijk

Goedenavond allemaal, Dank dat jullie vanavond zijn gekomen.

Hartelijk welkom bij de jaarlijkse dodenherdenking van de wijkvereniging Professoren- en Burgemeesterswijk. Mijn naam is Chris van Voorden; ik ben sinds kort lid van het bestuur van de vereniging en woon nog maar kort, sinds maart 2017 in deze mooie wijk.

De jaarlijkse dodenherdenking wordt hier echter al veel langer gehouden. Het is een traditie sinds 4 mei 1946 – meteen het jaar na de oorlog – , bij de eerste herdenkingsboom die hier toen, op 3 mei, geplant werd. De wijkverenging hecht er zeer aan om jaarlijks stil te staan bij dit moment en bij de oorlogsslachtoffers uit onze wijk.

En het is mij dan ook een eer om hier vanavond als relatief nieuwe bewoner wat te mogen zeggen. Overigens werd ik meteen al bij het betrekken van ons nieuwe huis, met de Tweede Wereldoorlog geconfronteerd. De vorige bewoners vertelden ons dat er - boven een ingebouwde kledingkast - een verborgen ruimte was voor onderduikers. Die ruimte kon van binnenuit op slot worden gedaan.
Zij hadden die ruimte jaren geleden gevonden, met daarin zelfs nog oude kranten uit de tweede wereldoorlog en verpakkingsresten van eten. En inderdaad was het luik met slot en de verborgen ruimte nog intact.

Dat Leiden flink heeft geleden onder de oorlog, is wel duidelijk. Ter voorbereiding op vanavond, heb ik de website Leiden4045 bestudeerd. Op die site zijn vele verhalen en namen te vinden van mensen en organisaties die in de oorlog een belangrijke rol hebben gespeeld, waren onderdoken of zijn omgekomen. Ik raad u aan om die website eens te bezoeken.
Ook zijn er veel verhalen, namen en adressen uit onze, toen nog jonge wijk terug te vinden.

Zo was daar Henri Coutinho uit de Roodenburgerstraat. Henri studeerde geologie in Leiden en woonde op kamers. Zijn ouders woonden in Nederlands-Indië. Hij voldeed aan de oproep zich te melden en werd op 30 september 1942 in Auschwitz vermoord.

De Amsterdammer Mozes Feitsma werd op een middag in een woning op de Sitterlaan gearresteerd door de Leidse politie. Hij had een vals persoonsbewijs en was dus hoogstwaarschijnlijk hier ondergedoken. Mozes werd vermoord in Concentratiekamp Mauthausen op 22 januari 1943.

Zo was daar ook Berend Jan Frank uit de Kapteijnstraat. Berend Jan voer in 1942 mee op het Engelse koopvaardijschip MS Abosso II. Het schip verliet in de nacht van 8 op 9 oktober 1942 de haven van Kaapstad met aan boord militairen en burgers op weg naar Liverpool. Het schip voer zonder escorte en werd op 29 oktober 1942 door de Duitse onderzeeër U 575 getorpedeerd in de Atlantische Oceaan. Onder de militairen waren 33 manschappen van de Koninklijke Marine, die in Liverpool een nieuwe onderzeeboot zouden gaan bemannen. Matroos Berend Jan Frank was één van de slachtoffers. Hij was slechts 23 jaar oud.

En zo zijn er helaas nog velen meer …

Het jaarthema van het Nationaal Comité 4 en 5 mei luidt “In Vrijheid Kiezen” Met dit thema sluit het Nationaal Comité 4 en 5 mei aan bij de viering van 100 jaar algemeen kiesrecht, bovendien zijn er dit jaar zowel Europese als Provinciale verkiezingen, waar we aan mee kunnen doen. Het thema beperkt zich overigens niet tot het kiesrecht. Het gaat breder over het in stand houden van onze rechtstaat en bijbehorende vrijheden. Het gaat op persoonlijk vlak over het zelf kunnen beschikken over hoe we ons leven inrichten en de besluiten die we nemen.

Eigenlijk omhelst het jaarthema het vanuit de vrijheid van nu terugkijken naar de onvrijheid van toen. Vrijheid die wij nu vaak als vanzelfsprekend zien, waar we gewend aan zijn geraakt en daardoor wellicht niet op haar echte waarde inschatten. Maar de onvrijheid gedurende de oorlogsjaren staat toch echt in schril contrast met onze vrijheid, nu.

En als ik terugdenk aan de droevige verhalen van Henri Coutinho, Mozes Feitsma en Berend Jan Frank, dan gaat dat eigenlijk nog veel verder – zo ver, dat we dat ons nauwelijks kunnen voorstellen. Het ging toen niet alleen om wel of niet in vrijheid kunnen leven; het ging toen vaak over afkomst, keuzes en toevalligheden, die het verschil maakten tussen leven of dood.

Ik sluit af met het gedicht “Als je de vrijheid tegenkomt”, van Ankie Peypers:

Als je de vrijheid tegenkomt
en de vrijheid staat stil
en zegt ‘jij’

het kan overal zijn
de eerste sneeuw
een zomervakantie
een dag in mei

het kan altijd
een t.v. journaal
een land ver weg
de stad waar je woont

kijk dan met je ogen
kijk met je hart
als de vrijheid stil staat en ‘jij’ zegt
loop niet voorbij.

Ankie (Johanna Annie) Peypers